

סיכום דיון ועדת חינוך והוועדה לקיום מעמד הילד, עיריית תל אביב-יפו – 13.3.2022

נושא הדיון: אתגרי הניהול בבתי הספר בעידן פוסט קורונה

דברי פתיחה

רון חולדאי, ראש העירייה: שלום לכולם. זה משמח שאפשר לשבת סופסוף יחד, וגם בבתי הספר ישנה שגרה שדומה למה שהיה בעבר. יחד עם זאת, אני אומר שצריך להקטין ציפיות. עברנו משבר גדול מאוד, ומערכת החינוך עברה טלטלה מאוד גדולה בעקבות מה שקרה בה. אושיותיה, הרגליה והדרכים שבה פעלה התערערו, היו הרבה מאוד חילוקי דעות סביבה, ואחרי כל הדבר הזה אנחנו נמצאים בעידן של אי וודאות של כלל האוכלוסיה – יוקר המחיה, יוקר הדיור, יש מלחמה נוראה באוקראינה וכולנו חושבים על איך חיים יכולים ברגע אחד להתהפך. המשימה שלנו במערכת החינוך, לפני הכל, היא להחזיר את המערכת כולה לאיזושהי דרך פעולה מסודרת עם כללים ודרכי עבודה, כאשר לכל אחד ברור מקומו בתוכה. משם נוכל להתחיל לדבר על דברים כמו רפורמות וחידושים וכדומה.

הבעיה שלנו היום היא להחזיר מחדש ילדים לאפשרות של לשבת מול שולחן. איך הם מגיעים לבית הספר? איך אנחנו מקבלים אותם? איך הם מתנהגים בשיעור? אין היום לילדים את ההרגלים שהכרנו – לשבת, להקשיב, לדבר למורה. אנחנו צריכים להגיע למציאות שבה הם קודם כל יגיעו למקום שנקרא בית ספר, לפני שנדבר איתם על היסטוריה, ספרות, מתמטיקה או אנגלית. זו המשימה הראשונה של מערכת החינוך שלנו וזה בעידן שקשה להשיג מורים. חלק מהעובדה שאין מורים היא בגלל שבתוך הכיתות היום מתנהל משהו שהמורים לא היו רגילים לו.

חסרות המון מחנכות בבתי הספר, ואנחנו לא יודעים איך נפתח את השנה הבאה. הדבר הכי חשוב הוא לחזור ולייצב את המערכת בחזרה, ומכאן אחר כך אפשר להמשיך ולהתפתח. הדבר השני הוא לראות האם מהמשבר הזה, שהדבר הכי גדול שקרה בו הוא ההתקדמות הטכנולוגית בתחום החינוך ובכלל, נדע לעשות את הדברים נכון ולא נחשוב שהמחשב יכול להחליף מורה או את הקשר הבלתי אמצעי בין מבוגר לילד בהיבטים החברתיים. אלה כישורים לא פחות חשובים מאשר לדעת לקרוא.

במקום לדבר על רפורמות – בואו נחזיר את המערכת קודם כל לתפקד. אני מסתובב בבתי הספר ורואה את הדברים בעיניים, שומע ממנהלים את הקשיים. אי אפשר לומר את המילה, שלכאורה נכונה אבל היא לא – "חזרנו לשגרה". לא, חזרנו למצב שבו אנחנו יכולים לחזור לשגרה. אבל לשגרה עוד לא חזרנו.

מצד שני, יש במובן מסוים גם שכר לעמל. במשך הרבה שנים נקטנו מדיניות כלכלית שמרנית. לאור מה שקרה אנחנו בשנה הזו גם פתחנו יד – למערכת החינוך יהיו יותר אמצעים כדי לפתור בעיות ולעשות מה שלא תמיד מקובל. זה בשני היבטים. האחד, נשתתף במקומות שלהורים קשה כדי לעשות אבחונים לילדים משום שזה עולה הרבה כסף. השני הוא להוזיל את החיים למי שמגדל ילדים בעיר – מתנ"ס, בריכה, שיעורי עזר וכו'. זאת כדי להקל על התושבים בדרך לחזרה לשגרה. השנתיים הקרובות תהיינה מאוד דרמטיות בעיני ואני מקווה שנדע לנצל את המשאבים נכון. אני מברך אתכם ואת אופירה שמארגנת את הדבר הזה. תודה לכם.

דיון

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: תודה לראש העיר. אחר צהריים טובים וברוכים הבאים לוועדה. אני שמחה לראות את כולם פנים אל פנים סוף סוף ולא רק בקוביות של הזום. המפגש הזה יוקדש לאתגרי הניהול בבתי הספר, ונעסוק בילדות ובילדים מכל ההיבטים. יש כאן מספר מנהלים מבתי ספר שונים כדי שיתנו לנו את זוויות הראייה שלהם, אבל גם ממינהל השירותים החברתיים נמצאים פה כדי להסתכל על הנושא בכלליות. צריך להבין מה היה פה בשנתיים של הקורונה, מה המערכות השכילו להבין ומה עושים הלאה. כמו שרון אמר, זו לא באמת חזרה לשגרה, וכל מי שיושב פה יודע שהילדים שחזרו לבית הספר לא באמת חזרו אותו דבר, וגם לא המנהלים והמורים. נראה איך לוקחים את האתגר הזה ומתכוננים אולי לגל הבא, לא עלינו.

עומר בן אלחנן, יו"ר מועצת התלמידים והנוער העירונית: כבוד גדול להיות כאן. המנהלים ידגישו את הצד השני של המתרס בכל הנוגע למורכבויות שנוצרו לאחר הקורונה, אבל חשוב להגיד שהקול של הנוער לא מספיק נשמע לאחר המשבר שנוצר כאן. זה חלק מהסיפור סביב המורכבויות שנוצרו לאחר המשבר. יש ניסיון ורצון גדול לשקם את מה שנהרס, וזה אפשרי, אבל אי אפשר לעשות את זה בלי הנוער בתוך הסיפור הזה. חשוב לשמוע מה יש לנוער להציע כדי לתקן. הניסיונות נורא יפים אבל עדיין הנוער חייב להיות על זה.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר המועצה: תספר לנו קצת מה עבר עליכם.

עומר בן אלחנן, יו"ר מועצת התלמידים והנוער העירונית: שנתיים של הימרחות מול מסך מחשב בחדר עם ארבעה אחים זה לא כיף. בתוך לחץ בגרויות ועוד אינסוף דברים. זו אווירה של התנתקות מוחלטת ממסגרת כלשהי. הכל הופך להיות קרוב אבל עדיין רחוק. התוצרים של זה ניכרים לכולם – ניכור חברתי חריף בבתי הספר, חוסן נפשי ירוד.

נעמה טורקניץ, יועצת אתית-משפטית, מועצת התלמידים והנוער העירונית: כמו שראש העיר אמר, אנחנו חוזרים לשגרה אבל לא באמת חוזרים. יש ירידה חדה במוטיבציה ללימודים. בזמן שהיינו בזום כולם יודעים כמה היה קל לא להתחבר לזום ולהישאר במיטה, ועכשיו כשחזרנו לשגרה כביכול לא חזרה המוטיבציה שהיתה לפני. עם כל השינויים שקרו, לא לקחו בחשבון שהחזרה היתה דרסטית מאוד, היו שינויים גדולים בזמנים קצרים. זה השפיע בצורה מאוד עמוקה. לא נוכל באמת לחזור למצב שהיינו בו לפני, אבל נצטרך ללמוד להתמודד עם המצב החדש.

ניהאיה חמדאן יחיא, מנהלת בית הספר היסודי אג'יאל: אני רוצה להתייחס בעיקר לתא המשפחתי שנסדק. כל פרט במשפחה חשב לעצמו שהוא יכול לעשות הכל ולא אכפת לו מהשני. אחד יושב בזום, השני לבד, האמא יוצאת לעבודה, המצב הכלכלי יורד באופן דרסטי, האבא עובד בעבודות מזדמנות והתלמידים חושבים שעצמם שהם "אבו עלי" ומגיע להם הכל. ההפרעה המרדנית אצל התלמידים מאוד מורגשת, רמת האלימות מאוד גבוהה, לא צפינו כזו ולא הכרנו כזו לפני. גם ההורים מגיעים שפוכים, כמעט עם דמעות בעיניים. האופן שבו מתנהלת המשפחה קשה מאוד.

אני רוצה לספר סיפור שקרה בבית הספר שלי: אבא במשפחה מסוימת מאוים ברצח כבר שנתיים ועבר לרמאללה, האימא מגדלת שתי בנות לבד אחת בכיתה ד' והשנייה בכיתה א'. אחת מהן נלקחה לאבא בגלל המצב הנפשי של האימא. היא עצמה במצב אובדני ניסתה להתאבד פעמיים, בפעם השנייה הילדים ראו אותה מעולפת. מאז אנחנו לא

יודעים לשקם את המשפחה. בממשקים בין הרווחה ומינהל החינוך, כולם מנסים כמה שיותר לעזור, אבל דווקא הרווחה פחות מעורבים ולא כל כך רואים אותם. הילד מסתובב עם תמונה שלו עם נשק על מסך הטלפון. הם בסיכון מאוד גבוה, וזה קשה מאוד.

בתא המשפחתי בחברה הערבית היתה סמכות של מבוגר אחראי, והיום המבוגרים התפוררו. יש המון פרדות, גירושין, כל פרט במשפחה – במיוחד הילדים – עושה מה שבא לו ואין מי שישגיח. עם הסיטואציות האלה אנחנו מתמודדים, וזה רק סיפור אחד. כן חזרנו לשגרה, אנחנו מנסים בכל מיני דרכים לתפוס את התלמידים עד שעות מאוחרות, או להיות בביקורי בית כל הזמן, אבל זה לא קל. פרטנית אנחנו לא מתגברים לימודים. יש חוגים שמורים מנסים לעשות, אבל ללימודים עצמם לא קל להחזיר. מעבר לזה, אני חושבת שהטכנולוגיה עזרה מאוד לתלמידים. אמנם היה קשה עם הזמנים אבל בסוף הם מאוד עזרו. נכון שהמורה הוא דמות טובה יותר פרונטלית אבל כדי לשמור על הרצף זה היה חשוב.

קובי יצחק, מנהל בית ספר צבי שפירא: הדבר הכי גדול שעלה בשנתיים הללו, הוא שהיה המון כאב. כאב של משפחות, של ילדים, של צוות שצריך להשיג. כאב הוא כמובן רק סימפטום, של חדירה לפרטיות, של חוסר סמכות הורית... זה גם כאב. זה איבוד שליטה. האתגר היה להקשיב לכאב וגם להיות משימתי. היינו חייבים להתוות דרך במקביל, בצעדים קטנים.

ספינת הדגל של בית הספר שלי הוא התיאטרון החברתי שלא ויתרנו עליו גם בזום. זו הפלטפורמה היחידה שהיתה לתלמידים להציג את מה שהם מרגישים ולהביא את הכאב שלהם. אני חושב שעצם זה שהיינו שם כדי להקשיב להם, זו התחלה של משהו וזה בסיס שאפשר לבנות עליו.

לימור מרקנזון סגל, מנהלת תיכון חדש: קודם אני רוצה להגיד תודה, פעמיים. האחת על הזכות להיות מנהלת בעיר הזו כי מה שהרגשתי כאן במהלך השנתיים האחרונות – הגיבוי, ההובלה, היוזמות והניסיונות לייצר שגרה – זה לא מובן מאליו. המון תודה על זה; ותודה גם על המפגש הזה. אני לא מכירה ועדות חינוך ולא נכחתי בהן מעולם, אבל כן יש לי ציפיות. חשוב לי לומר את הדברים כאן ואני מוכנה לקחת חלק בכל דבר שתזדקקו לו.

כשאנחנו מדברים על חוסר שלמות, זה מתייחס לשלושה קהלי יעד: התלמידים, שאנחנו בעצם כאן בשבילכם; המורים והצוות החינוכי; וההורים. אני מרגישה שיש שיפור בשלוש האוכלוסיות הללו ואני אפרט:

התלמידים, ושם יש ארבע מורכבויות משמעותיות:

הפערים הלימודיים – זה אולי לא הדבר הכי קריטי, אבל הם מייצרים גם קשיים אחרים, רגשיים וחברתיים לכן צריך לטפל בהם. מה שעשינו מעבר לעזרה פרטנית, זה יום בשבוע שבו מגיעים לבית הספר רק כדי לתרגל ולחזור על מה שנעשה בשבוע האחרון. הם אמרו שזה הדבר הכי חשוב שעשו עבורם השנה. יש לנו את מרכזי פלא שנפתחו לפני שבועיים. אלה מרכזים ייעודיים שהעירייה פתחה באזורים שונים בעיר מתוך רצון לתת מענה לתלמידים עם קשיים לימודיים בתוך מסגרת קבועה. אמנם בימים הראשונים בקושי הגיעו תלמידים, אבל היום יש גם ארוחה חמה וסדנאות ויש כבר 16 ילדים. זה מרגש לראות. אלה דברים יכולים לקרות בכל מקום והם מחזקים תלמידים.

הקושי הרגשי-חברתי – זו בעיית הבעיות. אלו לא רק מקרי קצה, זה פוגש כל ילד בכל בית ספר. פתחנו השנה 40 פרויקטים שמוצעים לתלמידים אחר הצהריים, חלקם ארציים חלקם עירוניים וחלקם בית ספריים. זה משהו שאנחנו עושים כמה שנים ובשנתיים האחרונות די התמסמס. הפרוקטים האלה מאפשרים לתלמידים להביא את העולם הפנימי שלהם בבית הספר ולייצר חוויה חיובית. 60% מהתלמידים בבית הספר נמצאים בפרויקטים הללו. זה אושר גדול וזה מאפשר להם חיבורים שהם לא בהכרח בתוך הכיתה.

אלימות והתנהגויות בסיכון – אני לא מכירה בעיות של סמים ואלכוהול בבית הספר אבל ברור לנו שזה קורה לצערי אחר הצהריים, ולא רק בעצמות גדולה יותר אלא גם בשכבות גיל נמוכות יותר. אנחנו מתמודדים עם אלימות לא קלה, וגם עם אלימות ברשת שהיא מכה של כולנו. בהקשר זה יש לנו צוות שכותב שיעורי חינוך ואנחנו פעם או פעמיים בחודש עוצרים את היום לשעתיים פעילות של שיעורי חינוך בנושא שמוצאים לנכון – מיניות, סמים, אלכוהול, חרמות וכו'. הדבר היותר מרכזי הוא בכיתה ט', שם לקחנו את נושא הסמים והאלכוהול ובמשך שני שלישים מהשנה אנחנו מקדישים לכך שעות לימוד וחקר גם בפן המדעי וגם הפן החברתי.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר המועצה: למה דווקא בכיתה ט'?

לימור מרקנזון סגל, מנהלת תיכון חדש: כי התופעה בולטת בעיקר בתיכון, וזה מתחיל בכיתה ח'-ט'. מתחת לזה הם צעירים מידי כדי לעסוק בזה בפן החברתי. אולי נשקול את זה בהמשך, אבל לנו היה נראה שהשכבה הזו היא הנכונה להתחיל את הדבר הזה. עד שנכנסנו לנושא, לא הבנו את היקף התופעה.

הרגלי למידה – התלמידים לא יודעים להיות תלמידים, ולא יודעים ללמוד. הגדלנו את שיעורים המחנך והעבודה על כישורים של מיומנויות למידה, יחד עם הרבה מאוד שיחות אישיות.

לגבי ההורים, אומר שאחד הדברים שלנו היה ברור זה שצריך לתת להורים יותר במה בבית הספר ולתת להם להגיע לבית הספר כדי להכיר את מה שקורה. בכל שליש יש לנו מפגש של ההורים עם המחנך ועם מנהלת בית ספר, ומפגשים שבהם מציגים את התוצרים. דבר נוסף שקשה לי איתו אבל הוא חשוב – קפה הורים. אנחנו מזמינים הורים למשהו שהוא קצת במה לקיטורים. הצוות שלי יוצא נשכר מזה בסוף כי הוא לומד מתוך המפגשים האלה על דברים שצריך לעשות אחרת.

גם המורים חווים קושי מאוד גדול השנה. הם חזרו לכיתות והקושי גדול. הציפיה שלנו מבית הספר לעשות עוד דברים היא גדולה. לצד זאת, הם מאוד מחויבים ומגויסים. קשה לי להצביע על פתרונות כי בסוף המורה עומד מול 40 תלמידים וצריך למצוא פתרונות בעצמו. אחד הדברים שניסינו לתת אלה סדירות למפגשים בינם לבין עצמם ובינם לבין ההנהלה. יש מפגשים כאלה פעמיים בשבוע ובהם עולים המון דברים. אני מנסה להיכנס לכל הצוותים ולעבוד עם כל המורים. היום אנחנו נמצאים במקום יותר טוב, גם אצלי תהיה עזיבה אבל יחסית נהיה במקום טוב.

שנהב ברמן, מנהלת בית ספר און לתלמידים עם שיתוק מוחין: בית הספר שלנו עבד לאורך כל התקופה וחזרנו לעבוד מהר. כמנהלת שיש לה תלמידים עם כל מיני מחלות ותסמונות, זה היה מאוד מורכב. היה חשש שמשו יקרה

במשמרת שלי, כלומר שמישהו יידבק ויחלה. זו אחריות גדולה. עד האומיקרון, היתה הדבקה אחת בתוך בית הספר. הכל היה גלוי ושקוף לכל ההורים כדי לדעת מה המצב ולשתף פעולה. היתה התגייסות גדולה.

אחד הקשיים הגדולים היה המחסור בכוח אדם, שמאוד בלט עם הבידודים והחיסורים. זה לא יום או יומיים אלא שבועות, וזה לא היה פשוט. מעולם לא היתה בעיה של מחסור במורים, וזו הפעם הראשונה שזה קרה. אחד הדברים שכן היה לי חשוב לעשות הוא להמשיך גם כש"אי אפשר". ניסיתי למצוא איך אפשר במקום להגיד "אי אפשר", אם בחלוקה לקפסולות או בשיטות אחרות וניסיונות להמציא את הגלגל מחדש. זה עושה טוב לילדים. צריך לשים לב לשחיקה של הצוות, יש לנו בתוך בתי הספר מענים מצד צוות מקצועי גדול ומיומן ועכשיו זה הזמן לחשוב עליהם. עברו שנתיים והם שחוקים מאוד.

מנהלות אחרות העלו את העניין של ילדי מהגרים, ובכל משבר עולה הנושא של איך אנחנו מגיעים למשפחות האלה. מסיל"ה לא עמדו בעומס, יש מחסום שפה ועוד קשיים. זה השתפר עם הזמן אבל עדיין קשה. למרות שהקבוצה שלנו היא הכי מורכבת אני מרגישה בת מזל כי שמרנו על שגרה ועבדנו. זה היה קשה אבל עדיף ככה.

דני יבורסקי, נציג ההורים לילדים עם צרכים מיוחדים: הילד שלי הוא עם צרכים מיוחדים ומשולב בבית ספר רגיל. אחד הדברים הראשונים אחרי הקורונה היתה הרפורמה. הורים רצו להחזיר ילדים למסגרות ושילוב. לילד שלי הגיעה סייעת הביתה והורים ראו את זה וראו גם את הרגרסיה של הילדים אצלם בבית, והכותרות היו שהרפורמה נכשלה. כי ברגע שהילד נכנס לשילוב והוא לא עובד, אז ההורים ויתרו על זה.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: כדאי להבהיר שהכוונה ב"רפורמה" היא לרפורמה בחינוך המיוחד ששינתה לחלוטין את האופציות שיש להורים להחליט אם ילד יהיה בבית ספר כוללני לחינוך מיוחד, או ישתלב בבית ספר רגיל. הרפורמה הזו, מעבר לכך שיצרה עומסים על ועדות אפיון וזכאות, יצרה גם מצב שילד משולב נופל בין הכיסאות מבחינת המערכת, כי הוא לא פה ולא שם, ואז הוא נשאר בבית.

דני יבורסקי, נציג ההורים לילדים עם צרכים מיוחדים: בגנים היו פתרונות כמו מרכזים רשותיים, אבל היו צרכים למצוא את הפתרונות האלה תוך כדי. זו היתה מכה גדולה לאוכלוסיית ההורים לילדים עם צרכים מיוחדים.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: מה לגבי החיבור בין המערכת להורים? לא רק במינהל החינוך, אלא גם של מינהל השירותים החברתיים.

דני יבורסקי, נציג ההורים לילדים עם צרכים מיוחדים: היו לנו על זה פגישות עם מנחם בשנה האחרונה. יש לנו בקשה ליותר reaching out של עובדות סוציאליות שיהיו בקשר עם המשפחות. זה קרה קצת יותר, אבל תמיד המקרים שנשמעים הם אלה שלא קרו. ויש עוד דבר קטן – היום כשהורה בוחר את המסגרת לילד שלו, ברגע שזה לא עובד הכישלון הוא גם של ההורה עצמו כי הוא בחר את המסגרת ועכשיו אומרים לו שזה לא עובד. זה משהו חדש שהתחלתי לראות אותו יותר בשיחות עם הורים ולא חשבתי עליו לפני. יש פה מאפיין חדש שצוות ומנהלים צריכים להבין ולעדן אותו בתקופה הזו.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה : אני חושבת שבסיכומי של יום כל מי שיושב פה הוא נפגע קורונה ברמה כזו או אחרת. החוסן הנפשי והפעילויות של מינהל החינוך ומינהל השירותים החברתיים בתחילת הדרך היו מאומצות. מה אתם בשפ"ח למדתם בשנתיים האלה?

עופרה אלרואי, סגנית מנהלת שירות פסיכולוגי חינוכי, עיריית תל אביב-יפו : קודם אתייחס לדברים של דני : ההמלצה היא תמיד משותפת, ואם ההמלצה היתה למשהו מסוים וזה לא צלח אז ההחלטה היא משותפת, ולא רק של ההורה. ועדת אפיון וזכאות היא סיום של תהליך ותחילה של תהליך אחר. יש המון עבודה לפני שמגיעים לוועדה, בה בעצם רק ממליצים. הרפורמה נתנה להורה אפשרות ויכולת לבחור מסגרת כוללנית או סל שעות, ושם יש המלצה לפי האפיון של הילד לאן כדאי ללכת אבל ההחלטות מקבלות יחד. אם ההמלצה היתה מסוימת וההורה בחר משהו אחר, זהו תהליך אחר שצריך לקחת עליו אחריות.

עידית גלבר, מנהלת המחלקה לחינוך מיוחד, עיריית תל אביב-יפו : אנחנו פורשים בפני ההורים את כל האפשרויות, אבל בסוף הורה מגיע לוועדה יום אחרי שהיא ממליצה לו שהילד צריך חינוך מיוחד, ורוצה נורא את החינוך הרגיל. וכאן אין לנו הרבה אפשרויות כי החוק הולך עם ההורה, אבל זה לא שלא מדברים איתו ומייעצים לו.

שנהב ברמן, מנהלת בית ספר און לתלמידים עם שיתוק מוחין : כל אחד עובר את המסע שלו, זה בכלל לא כישלון. כל הורה צריך לדעת שאנחנו עשינו את הטוב ביותר שהאמנו בו. יכול להיות גם שהצרכים משתנים, ואנחנו לא יודעים הכל. זה מסע, ולעבור את המסע הזה וכל הזמן לחשוב מה פספסתי זה לא נכון.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה : אני חושבת שכדאי לשבת ולחשוב במסגרת מצומצמת יותר איך עושים את זה טוב יותר.

דני יבורסקי, נציג ההורים לילדים עם צרכים מיוחדים : השילוב הוא לא משהו תיאורטי, זה קורה בבית ספר מסוים בשנה מסוימת וגם הטענות של ההורים יהיו לגבי משהו שקרה בבית ספר מסוים בשנה מסוימת, לא באופן כללי.

עידית גלבר, מנהלת המחלקה לחינוך מיוחד : נתקלנו בהרבה מקרים שהורים היו בטוחים שילד מתאים חינוך רגיל ואנחנו רואים שילד קשה. זה יוצר תסכול רב.

אייל לבנון, יו"ר ועד ההורים העירוני : לא בטוח שהפתרון לבעיה הזו נמצא כאן בחדר. רוב ההורים שיש להם בחירה, יבחרו בחינוך הרגיל. ההורים שאני מכיר רוצים את הקהילה, לא רוצים את תחושת הכישלון. האשמה היא לא כאן בחדר, היא אולי באיזו רפורמה שנזרקה לאוויר העולם מהסיבות הלא נכונות. הציבו לנו את ההר וצריך לעבור אותו.

עופרה אלרואי, סגנית מנהלת שירות פסיכולוגי חינוכי, עיריית תל אביב-יפו : תהליך חזרה הוא לא בהכרח מאפס למאה. זה תהליך טבעי, מה שהתלמידים מתארים הוא טבעי לגמרי ואלה דברים שאופייניים למצבי חירום. שלוש העקרונות לחזרה נקראים אצלנו קמ"צ – קרבה, מידיות, צפי להחלמה. המערכת נמצאת כאן בשבילכם ותמשיך

להיות. כאשר התלמידים לא היו במערכות היה קשה לדעת מה קורה איתם, וכאשר הם חזרו ראינו מה קרה. לכן אחד הדברים החשובים הוא החזרה לשגרה שזה יקח עוד זמן, והצפי למשהו טוב יותר שמחכה לנו.

קובי יצחק, מנהל בית ספר צבי שפירא : לגבי מה שדני אמר, אחד הדברים ששגית מובילה הן ועדות התמדה. אלה ועדות שעזרו לנו מאוד לקיים שותפות עם ההורים. הצלחנו בוועדות הללו ליצור חיבור ולהגיע להסתכלות רחבה על הילד. זה תהליך רב מערכתי בשילוב של אנשי מקצוע שנותן הסתכלות רחבה יותר.

ניהאיה חמדאן יחיא, מנהלת בית הספר היסודי אג'יאל : הוועדות האלה היו בעבר אחת לשלושה חודשים, עכשיו כל שני ורביעי אני צריכה לכנס ועדה כזו. גורמי הסיכון הם גדולים יותר. בחיים לא הייתי במצב של סיטואציות שלא מובנות לנו. גם לצוות מאוד קשה להבין מה שקרה בתקופה האחרונה. יש סיטואציות שלא חלמתי שיקרו אצלי בבית הספר וזה קורה כל הזמן. מה שניתן לנו שם בפורום הזה – הבהרות, בירורים, המלצות ייעוץ, גם לנו וגם להורים – זה גורם לנו לא לפחד מכישלון. כישלון הוא פוטנציאל להצלחות בעתיד. גם אנחנו כצוות נכשלו כמה פעמים בלפתור בעיות, אבל משם היינו הרבה יותר חכמים כלפי העתיד לבוא.

נעמה טורקניץ', יועצת אתית-משפטית, מועצת התלמידים והנוער העירונית : בעניין מה שעופרה אמרה, זה אכן דבר טבעי. יש תקופת התאקלמות תמיד. אבל לא לקחנו בחשבון שהמערכת המשיכה לרוץ קדימה בדיוק כמו לפני הקורונה. התחילו ללמד אותנו מיד לבגרויות ולא עצרו לשנייה לעשות סדר. צריך לקחת רגע כדי להחזיר המצב לאיך שהוא היה. זה בסדר שיש תקופה קשה בהתחלה, אבל העניין לא ייפתר אם לא נעצור כדי להחזיר המצב לאיך שהוא היה.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר המועצה : ידוע שבמצב חירום מרגישים בצורה כזו. האם את כנערה בת 13, כמו שהיית לפני שנתיים, ידעת שזה טבעי להרגיש כמו שאת מרגישה במצב כזה? האם אנחנו כמבוגרים הצלחנו להעביר לכם שהתחושות שאתם חשים עכשיו, ואנחנו חשנו לא פחות מכם, טבעיות והן בסדר? או שאת אומרת את זה בדיעבד?

נעמה טורקניץ', יועצת אתית-משפטית, מועצת התלמידים והנוער העירונית : מערכת החינוך אמרה לנו שיש פה מצב מיוחד וצריך להתאקלם אליו. ניסו לגרום לנו להבין שהמצב נורמלי. לא חשבו רגע שהמצב לא נורמלי.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה : כלומר התיווך שלנו כמבוגרים אליכם לוקה בחסר? מה פספסנו?

נעמה טורקניץ', יועצת אתית-משפטית, מועצת התלמידים והנוער העירונית : ניסו לתת תחושה של נורמליות כמה שיותר מהר, למרות שהמצב לא היה נורמלי. מה שרצינו לשמוע היה: "המצב לא נורמלי, קחו כלים להתמודד עם זה".

אייל לבנון, יו"ר ועד ההורים העירוני : כלומר, כמו שהורים בבית מנסים להסתיר מהילד איזו בעיה כלכלית קשה ולשדר לו שהכל בסדר וממשיכים קדימה, ככה העולם התנהג אתכם?

נעמה טורקניץ', יועצת אתית-משפטית, מועצת התלמידים והנוער העירונית: בדיוק. לילדים יותר קטנים שפחות מבינים כל מיני דברים זה אולי יותר קשה, אבל זה מה שהיה. אמרו לנו שצריך לשבת עכשיו כאן בבית, אבל זה בדיוק כמו בית ספר, ואתם צריכים לעשות אותו דבר. זה משהו שמאוד קשה. גם ילד שמגלה שלחורים שלו יש בעיה כלכלית – יהיה לו יותר קשה לגלות את זה אם זה נאמר מהורה אחר בכיתה, מאשר שהחורים שלו ידברו איתו על זה. לבני נוער בתיכון, ואולי גם ביסודי, יש יכולת לדבר ולהבין. אנחנו לא כל כך רחוקים מלהיות מבוגרים. לומר לנו מה שבאמת קורה זו לפעמים האופציה הכי טובה, ולא לספר לנו שהכל בסדר וצריך להגיע עם חולצת בית ספר לזום.

גל שרעבי דמאיו, המשנה לראש העירייה: הדברים שלה משקפים באופן חד משמעי את מה שלגדולים קשה להגיד. הם אומרים בצורה ברורה שזו הסיטואציה. אשרינו שאנחנו בתל אביב-יפו כי במקומות אחרים היינו שומעים דברים הרבה יותר קשים. כאן בכל תחום ידענו לבנות את התכנית הטובה ביותר כדי להתמודד עם המצב – בחינוך, ברישוי עסקים או בכל תחום אחר. כשהיו חסרים מחשבים לתלמידים אז ידענו לחלק מחשבים, כולל חיבור לאינטרנט למי שהיה צריך. הכל כדי להקל על התושבים.

הבעיה המרכזית היא שהרגולטור לא ידע איך להתנהל ומה להגיד. הוא לא ידע מה לעשות בסיטואציה הזו. הברגות הרי לא נעצרות, ונעמה עוד בכיתה שהיא יכולה לתקן. מה יקרה לשכבות גיל מבוגרות יותר? מישו בנה איזו תכנית שתאפשר לאוכלוסייה הזו להתקדם אחרי הצבא כשירצו להגיע לאוניברסיטה עם תוצאות לא טובות, בגלל שסיימו את הלימודים דווקא בתקופת הקורונה?

השאלה הזו צריכה להישאל בוועדת החינוך של הכנסת. עכשיו צריך להתמודד, בואו תבנו תכנית. בתל אביב יודעים לפתור כל דבר כשלא מפריעים לנו, אבל צריכה להיות פה מדיניות כוללת. על בגרויות ומבחנים מחליט משרד החינוך שמגמגם בנושא הזה. המנהלים מקבלים תשובות לא בזמן, ונעמה אומרת כאן שהמלך עירום וזו התוצאה.

תמר לקס, מרכזת נושא נוער, צעירות וצעירים, מינהל השירותים החברתיים, עיריית תל אביב-יפו: אני אגיד שיש פה תמה מרכזית שבה ברגע שהתעשתו והשאירו את החינוך המיוחד והעבודה עם נוער בסיכון כמו שהיא, ראינו שזה עשה עבודה משמעותית, אבל כל שאר האוכלוסייה עברה למצבים של נשירה. אם בדרך כלל אנחנו מקבלים אוכלוסיות מסוימות, בקורונה ממש כל האוכלוסייה חוותה נשירה. מי שהיו להם כבר קודם בעיות בתא המשפחתי, בעיות תפקוד או בעיות חברתיות – המשבר דרדר אותם מעבר לקו האדום. מערכות שהיו יכולות לפעול בלעדינו היום לא מצליחות לתת מענה, כי ההשלכות קיצוניות יותר. היה מאוד קשה לשים את האצבע על המקרים ולהבין מה המצב בדיוק. את ההשלכות אנחנו רואים עכשיו כאשר המערכות חוזרות לשגרה, ורואים בבירור את אלה שלא מצליחים להתקדם איתם הלאה.

מי שמגיע אלינו זה מי שנמצא נמוך יותר. יש לנו קושי לקבל שירות ממערכות של בריאות הציבור וקופות החולים, יש תורים במרפאות, ויש בעיות חריפות עם הדבר הזה. דברים שהיינו עושים בעבר פעם בחודש היום עושים פעמיים בחודש, כי יש הרבה יותר מקרים. היתה הרבה מאוד הימנעות של הורים שלא הצליחו להפעיל את הסמכות שלהם ולעודד את הילדים שירדה להם המוטיבציה. שוב, הקושי המרכזי הוא עם ילדים שהיו להם בעיות גם לפני כן ועכשיו הן הוחרפו.

אני רוצה לציין את משרד הרווחה שפעל כדי לתת מענים לכמה שיותר אוכלוסיות, היו קבוצות לימודים, הרחבה בפעולות שגרתיות שיש לנו, וגם השירותים העירוניים מאוד הורחבו ויש לנו המון דברים בתהליכי הקמה. הדגש הוא להיות עם יותר מענה אישי והדרכות הורים, שראינו שזה מאוד חסר. יש מרכזים שהם כבר פעילים ויש לנו מרכז גדול בתהליך הקמה. יש גם עוד מרכז טיפול לבני נוער שעובדים עליו עכשיו, גם המנכ"ל הצטרף לקדם את המהלך הזה, והוא יעסוק בעיקר בבעיות לילדים בגיל ההתבגרות.

שירלי רימון ברכה, מנהלת מינהל החינוך, עיריית תל אביב-יפו: מה שעולה פה מכל הדברים זה שאין מענה אחד שהוא נכון לכולם. דיפרנציאליות היא שם המשחק בכל דבר שאנחנו עושים. יש ילדים שהחזרה לשגרה איפסה אותם, לעומת ילדים שהזום היה להם מצוין. יש כאלה שהתפרקו רגשית, יש ילדים שהתפרקו לימודית. אי אפשר להגיד שלכולם מתאים אותו דבר. רוב השנתיים האלה עבדנו ב-20% מהקיבולת, וגם אנחנו חזרנו אחרת.

אני מזמינה אתכם תמיד לבוא לדבר. אנחנו לומדים הרבה מאוד מהנוער והילדים, בדיוק כמו שאנחנו לומדים מהמורים. אבל לא צריך לחשוב שיהיה פה פתרון-על שיהיה נכון לכולם. זה יהיה קשה וארוך, זה תהליך, ואנחנו רק בהתחלה של השיקום מהדבר הזה. יש המון עבודה לעשות עכשיו, ולפחות אנחנו מרגישות שאנחנו צריכות את ידע וחכמת המונים. אנחנו מקשיבות לכמה שיותר אנשים ואני מזמינה אתכם להשמיע. כשאתם אומרים דברים אנחנו שומעים – תשמיעו. למשל, אנחנו מנסות להקים מסגרת קיץ לילדים המשולבים, זה מאוד חשוב לנו. אנחנו מינהל שמקשיב, ועירייה שמקשיבה, ורוב הזמן לא אומרת לא. אני רוצה לומר תודה לכל המנהלות והמנהלים המרשימים שלנו בעיר.

לימור מרקנזון סגל, מנהלת תיכון חדש: אמור להגיע בשנה הבאה תקציב לבתי הספר ומדובר בהרבה מאוד כסף. אני קראתי את המסמך שהגיע אלי והזדעזעתי. יש דברים מאוד מוגדרים מה מותר לעשות בכסף הזה ומה אסור. אני מבקשת ממנהל החינוך בעיר לסייע לנו או לעבוד מולנו באופן שבוא אנחנו נחליט מה לעשות עם הכסף הזה. יש פה פוטנציאל גדול.

שירלי רימון ברכה, מנהלת מינהל החינוך, עיריית תל אביב-יפו: זה כבר בטיפול, אנחנו הבנו שצריך לעזור למנהלים להתארגן על הדבר הזה. הכסף שעובר לבתי הספר הוא כאילו כסף חופשי שמיועד לניהול עצמי, אבל הוא לא באמת חופשי אלא מיועד לפעילות מסוימת. אנחנו ממש עכשיו על הדבר הזה.

נעמה רון, מ"מ ראש אגף בריאות הציבור, מינהל השירותים החברתיים, עיריית תל אביב-יפו: אני יושבת פה כנציגת בריאות הציבור בעיר וכולנו לכאורה היינו קורבנות של כל התקופה הזו. אנחנו בשינוי מתמיד ואין פתרון אחד, אבל יש דבר אחד שכן ניתן להבין מהתקופה האחרונה וזה עד כמה הבריאות חשובה לנו. זה לכאורה מובן אבל צריך ללמד את הילדים וללמוד בבית הספר איך אנחנו צריכים לשמור על הבריאות ועל ה-well being שלנו. אנחנו עוסקים פה בשיח על מה קרה לנו בעקבות כל ההיבטים שהתדרדרו, אבל אנחנו לא חייבים בהכרח להיות הקרבנות של התהליכים הללו. יש לנו יכולת טובה גם כעיר להתמודד עם זה. אנחנו עובדים עכשיו על אינדקס בריאות עירוני שבו יש כל מיני סוגים של תחלואה ופגיעה ב-well being, וצריך ללמד את כל הילדים מה המשמעות של פגיעה בבריאות שלנו.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה : אני מסכימה איתך שבראות הציבור העירונית צריכה לעזור לנו, ואולי צריך להתחיל איתנו ההורים. ה-well being זה מיום שהילדים שלנו נולדים, למשל אם נקבל כלים מדויקים איך לעזור לילדים שלנו כשהם בבית מול הזום. זה תהליך וזה מאוד דיפרנציאלי, לא לכל תלמיד מתאימה כל תכנית מניעה. לאחד יתאים לראות סרטון ולשני לקרוא ספר או לשמוע עדות.

נעמה רון, מרכזת נושא נוער, צעירות וצעירים, מינהל השירותים החברתיים, עיריית תל אביב-יפו : בריאות זה עולם שמתשנה כל הזמן. העולם הוא לא קבוע, הנה רק סיימנו עם הקורונה ויש גל של פוליו. המודעות לכך היא משהו שאפשר ללמוד אותו וללמד אותו.

עומר בן אלחנן, יו"ר מועצת התלמידים והנוער העירוני : בהקשר למה שגל אמר – הוא צודק לחלוטין. האחריות נמצאת גם בגורמים המדיניים, ואנחנו נמצאים גם שם. גם נושא הדיפרנציאליות נכון. כולנו שונים בסוף, אבל העניין כאן הוא התאמות. תלמידים מחפשים התאמות. כאשר יפגשו אותנו אחד על אחד ויתנו לנו כלים להתמודד עם המערכת והשינויים בה – נוכל להתמודד. זה הדבר הכי דחוף כרגע. יכול להיות שבעוד שנתיים כשהדור הזה יתבגר, זה לא יהיה כל כך חשוב. עכשיו זה קריטי. משיגים את זה באמצעות שיח, ומצווה עלינו להמשיך את השיח הזה.

עבד אבו שחאדה, חבר מועצת העיר : אני הולך לדבר על יפו. המכון הישראלי לדמוקרטיה פרסם נתונים על יפו שהם רמזור אדום על מה שקורה פה. 40% מהתיקים הפליליים שנפתחים בעיר הם לבני נוער ערבים, בחברה הערבית תא משפחתי מרוויח חצי מתא משפחתי בחברה היהודית, יש לנו ממוצע של 4-5 מקרי רצח בשנה. יש 50% גירושין מדי שנה. ככל שיורדים בשנתון כך יש יותר אימהות חד הוריות שצריכות לנהל תא משפחתי על חצי משכורת. אני מכיר את הנפשות הפועלות במינהל והמצב בחברה הערבית דורש אקטיביות ולא פסיביות. יש המון סיבות למה אנשים נמנעים מלהגיע, והשירותים העירוניים צריכים להגיע למשפחות באופן אקטיבי ולא ההפך.

צריך שתהיה צורת הסתכלות דיפרנציאלית בין הקהילות. יש סיפורים קשים מאוד אפילו בבתי ספר יסודיים. הכל התעצם בכלל הקורונה, למרות שהיה גם קודם. מה שאני מקווה שיקרה זה שהקשר בין מינהל החינוך לבין מנהלי בתי הספר יהיה יותר אקטיבי וילך צעד קדימה. אחד הדברים הכי מתסכלים זה שמורים לא מרגישים בטוחים בתוך מוסד עירוני. מה שאני מבקש זה לשאול את השאלות האלה.

רותי אנזל, מנהלת האגף לחינוך על-יסודי ולקידום ילדים ונוער, עיריית תל אביב-יפו : אנחנו רואים את מה שאתה מתאר. שומעים את זה מהמנהלים שלנו, זו הסיבה גם שהמנהלים ביקשו את פתיחת בתי הספר עד הערב. קשה להשאיר את הילדים בבית הספר. יש פה משהו שצריך לפצח וזה לא קורה ברגע. עופרה תוכל להעיד שגם כשהייתה דלת פתוחה ביפו והיה תגבור שירותים פסיכולוגיים, היה מאוד קשה להביא את הילדים. יש מנהלים שמנצלים את השירותים הללו בתוך בית הספר, אבל זה מאוד קשה. התופעות שתוארו פה מורכבות יותר ביפו. אנחנו משתדלים לשלב ידיים עם מינהל השירותים החברתיים וקידום נוער אפילו כדי להכניס אותם לתוך בית הספר, כמו עובדים סוציאליים או עובדי קידום נוער.

תמר לקס, מרכזת נושא נוער, צעירות וצעירים, מינהל השירותים החברתיים, עיריית תל אביב-יפו : יש תכנית חירום ביפו עם תקציבים מאוד רחבים, אנחנו רק בתחילת הדרך. גייסו אנשי מקצוע ממש טובים אבל זו רק ההתחלה. משהו ממש משמעותי שאנחנו כבר רואים זה שיש צוות משולב ושיש עבודה בתוך בתי הספר כמו שרותי אמרה. אין מישהו שנשאר בחוץ. אנחנו עדין לא יודעים איך לעשות את זה בצורה נכונה.

ניהאיה חמדאן יחיא, מנהלת בית הספר היסודי אג'אל : הבקרה והפיקוח מאוד חשובים במיוחד ביסודיים. חשוב לפקח על מה שקורה בתוך בתי הספר.

נעמה טורקניץ', יועצת אתית-משפטית, מועצת התלמידים והנוער העירונית : האם יש הנגשה כלשהי לשירותים פסיכולוגיים או עובדים סוציאליים לנוער שיכולים לעזור בתחום הנפשי? מדובר על פניה ישירה של נוער לאיש מקצוע.

עופרה אלרואי, סגנית מנהלת שפ"ח עיריית ת"א-יפו : העבודה של השירות הפסיכולוגי לנוער בעיר היא רק דרך מערכות החינוך. התהליך הוא שההפניה היא דרך היועצת החינוכית. במידה ואין שירות כזה בבית הספר, ניתן להרים טלפון ליחידה העירונית והיא תפנה למרכז "נטעים" שמעניק שירות כזה והוא מסובסד.

יניב דוידי, מנחה מועצת התלמידים והנוער העירונית : האם זה מונגש? כי הפחד הראשוני לבקש טיפול מונע לפעמים מבני נוער לגשת.

עופרה אלרואי, סגנית מנהלת שפ"ח עיריית ת"א-יפו : כדי להישאר אנונימי יש את ער"ן, אבל העבודה שלנו היא רק דרך המערכת כי לא ניתן לתת לילד שירות בלי שההורים שלו יידעו.

תמר לקס, מרכזת נושא נוער, צעירות וצעירים, מינהל השירותים החברתיים, עיריית תל אביב-יפו : הטיפול הפסיכולוגי הוא דרך המערכת הבית ספרית. יש מערך עירוני שנמצא בבניה ואפשר יהיה לפנות אליו ישירות. כמוכן שיהיה צורך בהסכמה של ההורים אבל תהיה אפשרות לפנות באופן ישיר.

עופרה אלרואי, סגנית מנהלת שפ"ח עיריית ת"א-יפו : יש לכל תלמיד שפונה אפשרות לקבל עד שתי שיחות עם פסיכולוג במערכת כאשר המטרה היא כן בסוף ליידע את ההורים, כי אם יש בעיה צריך שהם יידעו מזה.

נעמה טורקניץ', יועצת אתית-משפטית, מועצת התלמידים והנוער העירונית : האם זה מונגש? כי אני בחיים לא שמעתי על האופציה הזו.

רותי אנזל, מנהלת אגף לחינוך על יסודי : אני לוקחת את זה עלי, אני אדבר עם מי שצריך כדי שכולם יידעו מזה.

אייל לבנון, יו"ר ועד הורים עירוני : הכל נאמר, הדיאלוג הוא נהדר. אני יכול להוסיף גם שילד או נער במערכת החינוך זה סוג של "הורות משותפת" בין הבית לבין מערכת החינוך. מה שקרה בשנתיים האחרונות זה שאחד ההורים טס

לחוו"ל. את הנזקים אנחנו רואים, וצריך לעשות כל מה שאפשר כדי לתקן את מה שצריך. לתת משאבים ואפשרויות לבתי הספר. זה יהיה התיקון.

סיגל ויצמן, חברת מועצת העיר ת"א - יפו : כל מה ששמענו פה זה פוסט טראומה. כולנו עברנו סוג של טראומה. מה שאנחנו עושים כאן זה לתת עזרה בכל המישורים – פסיכולוגי, רגשי, חברתי. והחברתי הוא הדבר הכי חשוב. קודם כל חשוב שהילד יהיה מאושר. צריך לחזק אותם רגשית ונפשית, עם כל מה שאפשר ולהיות קשובים אליהם. לשאול את הנוער מה הוא צריך, כי בלעדיהם אי אפשר להתקדם. חשוב לנו שהם יהיו מאושרים ובריאים. הם יודעים נהדר מה טוב להם.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה : אנחנו נסיים בנימה אופטימית זו, תודה רבה לכם שבאתם.

רשם : יפתח שוע